

Οι συμβολισμοί στην τάξη του Εωθινού Ευαγγελίου

Ορθοδοξία / Θεία Λατρεία

Παναγιώτης Σκαλτσής, Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.

Ερώτηση: Τις Κυριακές στην Ακολουθία του Όρθρου αναγινώσκεται ως γνωστόν το Εωθινό Ευαγγέλιο. Ποιοί συμβολισμοί αναδεικνύονται μέσα από αυτή τη λειτουργική τάξη και παράδοση; Γ.Θ.

Κατά την αρχαία τάξη η θέση του Εωθινού Ευαγγελίου, της αναστάσιμης δηλαδή περικοπής που αναγινώσκεται στους Όρθρους των Κυριακών, ήταν πριν από τους Κανόνες. Συγκεκριμένα μετά τους αναβαθμούς η το πρώτο αντίφωνο του δ' ήχου κατά τις εορτές ψάλλονταν τα δύο προκείμενα και ακολουθούσαν το ευαγγελικό ανάγνωσμα, το «Ανάστασιν Χριστού...», ο πεντηκοστός ψαλμός, η ειδική συναπτή «Σώσον ο Θεός...» και οι Κανόνες[1].

Στην τάξη του ασματικού ενοριακού τυπικού, το Ευαγγέλιο διαβάζεται στο τέλος της Ακολουθίας και μάλιστα από άμβωνος[2]. Κάτι ανάλογο διασώζεται στον Όρθρο του Μεγάλου Σαββάτου. Στα νεότερα χρόνια, με πρωτοβουλία των Πρωτοψαλτών Κωνσταντίνου [3]και Γεωργίου Βιολάκη[4], η τάξη του Εωθινού

Ευαγγελίου μετατέθηκε μετά τους Κανόνες, για πρακτικούς - ποιμαντικούς λόγους, προκειμένου ο λαός να παρευρίσκεται στο Ναό και να ακούει το τόσο σημαντικό στοιχείο του Όρθρου, όπως είναι το αναστάσιμο Ευαγγέλιο. Η εξέλιξη όμως αυτή έχει χαρακτηριστεί «περίεργη» και αδόκιμος[5], καινοφανής και αυθαίρετος[6]. Και τούτο διότι προκάλεσε μεγάλη αταξία με το χωρισμό του Ευαγγελικού αναγνώσματος από τους αναβαθμούς και τα δύο προκειμένα του, την ενιαία δηλαδή ασματική ομάδα του μοναχικού Όρθρου.

Στην Εκκλησία της Ελλάδος υπήρξε ιδιαίτερος προβληματισμός και ενδιαφέρουσα συζήτηση για το θέμα αυτό στο πλαίσιο των λειτουργικών Συνεδρίων[7], με αποτέλεσμα η ανάγνωση του Εωθινού Ευαγγελίου να επανέλθει στην παραδοσιακή της θέση, δηλαδή μετά τους αναβαθμούς[8]. Σε κάθε περίπτωση κατά τη διαδικασία ανάγνωσης αυτού του αναστασίμου Ευαγγελίου αναδεικνύονται σπουδαίοι συμβολισμοί Χριστοκεντρικού περιεχομένου. Η αντίληψη ότι τα γεγονότα της ταφής και των εμφανίσεων του Κυρίου πρέπει να αναπαρίστανται είναι πολύ παλαιά, αναγόμενη στους 4ο και 5ο αιώνες. Η πορεία τότε του λαού του Θεού με επικεφαλής τον Επίσκοπό του στον πανάγιο Τάφο, για την ανάγνωση του αναστασίμου Ευαγγελίου, συμβόλιζε τη μετάβαση των μυροφόρων «επί το μνημείον, ανατείλαντος του ηλίου»[9], «φέρουσαι α ητοίμασαν αρώματα»[10].

Ο ιερέας μέχρι σήμερα φορά λευκά άμφια, διότι και ο άγγελος που εκήρυξε στις μυροφόρες την Ανάσταση φορούσε ένδυμα «λευκόν ωσει χιών»[11]. Όπως επίσης ο άγγελος ανήγγειλε στις μυροφόρες το «ηγέρθη ουκ έστιν ώδε»[12] καθήμενος «εν τοις δεξιόις»[13] του μνημείου, έτσι και ο ιερέας διαβάζει το Ευαγγέλιο

στεκόμενος στα δεξιά της Αγίας Τραπέζης[14]. Ο ασπασμός που ακολουθεί από τους πιστούς κατά τη διάρκεια της ψαλμωδίας του 50ου ψαλμού παραπέμπει στον ασπασμό που γίνεται το Πάσχα[15] και βιβλικά στηρίζεται στην μετά την Ανάσταση προσκύνηση του Κυρίου από τις μυροφόρες[16].

Σύμφωνα με το Τυπικό εάν στις Κυριακές συμπέσει Δεσποτική η άλλη μεγάλη εορτή τότε αντί του Εωθινού Ευαγγελίου λέγεται το Ευαγγέλιον του Όρθρου της εορτής, μετά, βεβαίως, τους αναβαθμούς, του ιερέως εστραμμένου προς δυσμάς[17]. Αυτό όμως δεν ισχύει για την Κυριακή του Θωμά, η οποία καίτοι Δεσποτική εορτή, διατηρεί τον αναστάσιμο χαρακτήρα της. Γι'αυτό και η τάξη του Εωθινού γίνεται κατά την αρχαία παράδοση, δεν διαβάζεται δηλαδή από την ωραία Πύλη, αλλά από τα δεξιά της Αγίας Τραπέζης[18].

Όσον αφορά τώρα τον ασπασμό του Ευαγγελίου το Τυπικό της Μεγάλης Εκκλησίας παραγγέλλει να μην γίνεται κατά τις Δεσποτικές και Θεομητορικές εορτές που πέφτουν Κυριακή, διότι τότε ο 50ός Ψαλμός λέγεται χύμα. Με τη σύσταση αυτή διαφωνεί ο Γεώργιος Ρήγας στηριζόμενος στη διάταξη του Τυπικού του Αγίου Σάββα, όπου διατυπώνεται με σαφήνεια ότι την Κυριακή των Βαίων μετά το Ευαγγέλιο της εορτής ψάλλεται ο πεντηκοστός ψαλμός και τούτου ψαλλομένου γίνεται ο συνήθης ασπασμός του Ευαγγελίου.

Ανάλογη διάταξη έχει το εν λόγω Τυπικό για όλες γενικά τις Δεσποτικές εορτές που πέφτουν ημέρα Κυριακή. Τότε «ουδέν των αναστασίμων ψάλλομεν... ει μη μόνον προσκυνούμεν το Ευαγγέλιον»[19].

Παραπομπές:

[1]Ιωάννου Μ. Φουντούλη, *Απαντήσεις...*, τομ. Β', εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 31989, σ. 288.

[2]Ιωάννου Μ. Φουντούλη, *Απαντήσεις...*, τομ. Ε', εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 2003, σ. 308.

[3]Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, *Τυπικόν Εκκλησιαστικόν κατά το ύφος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, εν Κωνσταντινουπόλει 1851, σ.2.

[4]Γεωργίου Βιολάκη, *Τυπικόν της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, Αθήναι α.ε., σ. 368, σχ.2.

[5]Ιωάννου Μ. Φουντούλη, ο.π., σ. 308.

[6]Γεωργίου Ρήγα (Οικονόμου), *Ζητήματα Τυπικού* [Λειτουργικά Βλατάδων, 2], Θεσσαλονίκη 1999, σ. 54.

[7]*Ιερουργείν το Ευαγγέλιον. Η Αγία Γραφή στην Ορθόδοξη Λατρεία*. Πρακτικά Ε΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων [Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη -10], Αθήνα 2004, σσ.279-304.

[8]Βλ. Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος, 2020.

[9] Μαρκ. 16,2.

[10] Λουκ. 24,1. Πρβλ. Ματθ. 28, 1-8.

[11] Ματθ. 28,2 εξ. Ήταν ντυμένος «ενλευκοίς». Μαρκ. 16,5. Ματθ. 28,3.

[12] Μαρκ. 15,5-6.

[13] Μαρκ. 15,5-6.

[14] Ιωάννου Μ.Φουντούλη, *Λειτουργική*, τεύχ. Ε΄, Ακολουθία του Νυχθημέρου, Θεσσαλονίκη1969, σ. 116.

[15] A. Dmitrievskii, *Opisanie...*, τ.Ι,σ. 558.

[16] Ματθ. 28, 9. Βλ. και Ιωάννου Μ. Φουντούλη, *Λογική Λατρεία*, εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα31997, σ. 248. Του ιδίου, *Απαντήσεις...*, τ. Α΄, Αθήνα41991, σσ. 136-137.

[17] *Τυπικόν της Εκκλησιαστικής Ακολουθίας της εν Ιεροσολύμοις Αγίας Λάυρας του οσίου και θεοφόρου Πατρός ημών Σάββα*, επιμελεία τε και σπουδή Σπυρίδωνος Ιεροδιακόνου του Παπαδοπούλου, Ενετίησιν 1771, σ. 214. Βλ. και Γεωργίου Ρήγα (Οικονόμου), *Τυπικόν*[ΑναλεκταΒλατάδων 1], σ. 82.

[18] Ιωαννου Μ. Φουντούλη, *Απαντήσεις...*, τ. Ε΄,σσ. 124-127.

[19] *Τυπικόν της Εκκλησιαστικής Ακολουθίας της εν Ιεροσολύμοις Αγίας Λάυρας του οσίου και θεοφόρου Πατρός ημών Σάββα*

, σ. 214. Βλ. και Γεωργίου Ρήγα (Οικονόμου), Ζητήματα Τυπικού, σσ.53-54.

Έντυπη πηγή: περιοδικό Εφημέριος

PERMANENTLY_REMOVED